

Rola muzyki w filmie

Scenariusz lekcji dla kl. VII szkoły podstawowej

Materiały:

- nagrania video – dostępne w Internecie:

Scena z filmu [Władca Pierścieni: Drużyna Pierścienia \(2001\)](#)

Scena z filmu [Piraci z Karaibów: Klątwa Czarnej Perły \(2003\)](#)

- komputer z dostępem do Internetu + duży monitor, telewizor lub ekran
- czyste kartki A4
- fortepian, pianino lub keyboard
- prezentacja Power Point (do pobrania)

Przebieg lekcji:

1. **Wstęp** [Slajd nr 1]
 - Pytamy uczniów, czy są w stanie podać przykład filmu, w którym w ogóle nie pojawia się muzyka. Prawdopodobnie będą mieli z tym trudność, ponieważ muzyka jest nieodzownym elementem praktycznie każdej produkcji filmowej. Na dzisiejszych zajęciach zastanowimy się dlaczego odgrywa ona aż tak ważną rolę w filmie.
2. **Praca w grupach** [Slajdy nr 2-4]
 - Dzielimy uczniów na trzy grupy. Każda grupa dostaje po jednej kartce A4. Tłumaczymy, że za chwilę obejrzymy scenę z pewnego filmu, a każda grupa otrzyma do wykonania nieco inne zadanie.

Grupa nr 1 postara się scharakteryzować samą muzykę, czyli wypisać jak najwięcej jej cech (m.in. styl, nastrój, instrumentacja).

Grupa nr 2 skupi się na wypisaniu jak największej liczby funkcji, jakie pełni muzyki w wybranym fragmencie (np. komentowanie wydarzeń, oddziaływanie na widza).

Grupa nr 3 wypisze wszystkie elementy dźwiękowe, które nie są muzyką (np. śpiew ptaków, mowa) i zastanowi się nad ich rolą.

- Prezentujemy uczniom wybraną scenę z filmu [Władca Pierścieni: Drużyna Pierścienia \(2001\)](#) z muzyką Howarda Shore'a. Po seansie każda grupa ma ok. 5-10 minut na dyskusję i przygotowanie odpowiedzi.
 - Pytamy, czy uczniowie rozpoznają, z jakiego filmu pochodzi zaprezentowany fragment oraz co stanowi treść sceny (gdzie rozgrywa się akcja, kim są bohaterowie itp.). Przedstawiamy kilka słów na temat całej trylogii. W ramach ciekawostki dodajemy, że Howard Shore za muzykę do *Władcy Pierścieni* otrzymał swoją pierwszą w życiu statuetkę Oscara, czyli najważniejszej amerykańskiej nagrody filmowej. Następnie każda grupa po kolei prezentuje wyniki swojej pracy. Zadajemy pytania pomocnicze, na które mogą odpowiadać wszyscy uczniowie. Każdy uczeń powinien mieć okazję do krótkiej wypowiedzi. W razie potrzeby odtwarzamy ponownie kluczowe fragmenty prezentowanej sceny.
 - Przykładowe pytania pomocnicze: W jaki stylu utrzymana była przedstawiona muzyka? Czy przeznaczona była na orkiestrę czy na instrumenty solowe? Jakie instrumenty grały główną melodię? Czy jesteśmy w stanie określić formę muzyki? W jakim metrum utrzymana była muzyka? W jaki sposób muzyka zmieniała się na przestrzeni obejrzanego fragmentu? Czy była to muzyka ilustracyjna czy stanowiła rodzaj kontrapunktu, uzupełniając treść filmu? Czy była ona słyszana przez bohaterów filmowych? Jeżeli nie, jakie było jej źródło? Jakie emocje wyrażała? Czy wybrzmiewała w tym samym czasie, co dialogi? Jaki był stosunek muzyki do efektów dźwiękowych? Jaka była rola ciszy?
3. **Najważniejsze cechy oraz funkcje muzyki w filmie** [Slajdy nr 5-7]
 - Przechodzimy do podsumowania zadania, przedstawiając najważniejsze cechy oraz funkcje, które charakteryzują

muzykę filmową jako gatunek. Podkreślamy, że w filmie występuje ona obok dialogów mówionych oraz efektów akustycznych, z którymi tworzy spójną warstwę dźwiękową. Warto wspomnieć również o ciszy, która ma wpływ na to, jak odbieramy otaczające ją dźwięki. Wyjaśniamy uczniom, że charakterystyczne dla muzyki filmowej jest jej podporządkowanie względem treści filmu, co sprawia, że jej charakter zmienia się wraz z nastrojem scen. Z tego samego powodu ma ona fragmentaryczny charakter i nie jesteśmy w stanie określić jej formy, tak jak ma to miejsce w muzyce autonomicznej. Muzyka filmowa wprowadza nas w atmosferę danego filmu, odzwierciedla stany emocjonalne i uczucia bohaterów. Jednocześnie komentuje i interpretuje wydarzenia, niejednokrotnie przekazując nam pewne treści, które nie wynikają jednoznacznie z tego, co widzimy (np. nastrój bohaterów, zbliżające się niebezpieczeństwo). Muzyka zapewnia także ciągłość pomiędzy kolejnymi ujęciami, dopasowując się do rytmu montażu.

4. **Stosunek muzyki do świata przedstawionego** [Slajd nr 8]

- Powracamy do pytania o źródło muzyki w filmie, a tym samym jej stosunek do świata przedstawionego. Tłumaczymy uczniom, że w zależności od tego, czy muzyka ma swoje źródło w świecie przedstawionym (tzw. diegezie), a tym samym jest słyszana przez bohaterów filmu, nazywamy ją muzyką diegetyczną bądź niediegetyczną. Muzyka diegetyczna to np. piosenka nucona przez głównego bohatera bądź muzyka grana przez kapelę podczas zabawy tanecznej. Muzyka niediegetyczna to autorski komentarz kompozytora do rozgrywających się na ekranie wydarzeń. To właśnie na niej głównie skupiliśmy dzisiaj naszą uwagę.

5. **Technika motywów przewodnich** [Slajd nr 9]

- Pytamy uczniów, czy w przedstawionym na początku zajęć fragmencie pojawiały się jakieś powtórzenia materiału muzycznego. Zwracamy ich uwagę na fakt, że czasami kompozytorzy celowo powtarzają niektóre motywy muzyczne na przestrzeni całego filmu, żeby przekazać widzom dodatkowe informacje na temat fabuły. Wysłuchany przez nas motyw Shire będzie powracał w całej trylogii *Władcy Pierścieni* za każdym razem, kiedy bohaterowie będą powracać do tego miejsca, nawet tylko w myślach bądź marzeniach sennych.
- Taki motyw, który związany jest z danym miejscem, przedmiotem, bohaterem bądź ideą nazywany jest w muzyce filmowej motywem przewodnim. Towarzyszy on danemu elementowi fabuły i rozwija się bądź zmienia razem z nim (np. poprzez zmianę instrumentacji czy tonacji).
- Dla przykładu gramy na fortepianie kilka najbardziej charakterystycznych motywów z *Władcy Pierścieni* (wspomniany motyw Shire, motyw pierścienia, motyw drużyny pierścienia) i prosimy uczniów o ich wspólne zanucenie.
- W ramach ciekawostki wyjaśniamy, że inspiracją do zastosowania techniki motywów przewodnich we *Władcy Pierścieni* był dla Howarda Shore'a kompozytor muzyki poważnej Ryszard Wagner, który podobne rozwiązanie zastosował w swoim wielogodzinnym dramacie muzycznym *Pierścień Nibelunga* (1874).

6. **Podsumowanie – eksperyment**

- Na koniec zajęć przeprowadzamy krótki eksperyment. Spróbujmy się przekonać, jak bardzo muzyka jest w stanie manipulować naszymi emocjami, a w ten sposób zmienić nasze postrzeganie danej sceny filmowej. Prezentujemy uczniom krótki fragment z filmu [Piraci w Karaibów: Klątwa Czarnej Perły \(2003\)](#) z różnymi podkładami muzycznymi: oryginalnym autorstwa Klausa Badelta, zwiastującym złe wydarzenia, komicznym, smutnym i refleksyjnym. Dyskutujemy na temat naszych wrażeń i przechodzimy do zadania pracy domowej.

Praca domowa – do wyboru:

1. Obejrzeć wybraną scenę ze swojego ulubionego filmu z muzyką, a następnie bez muzyki (wyciszając całkowicie dźwięk). Krótko scharakteryzować funkcję muzyki w tym fragmencie.
2. Spróbować do wybranej sceny filmowej podłożyć inną muzykę niż w oryginale (wyciszając dźwięk i równolegle odtwarzając inne nagranie) i opisać uzyskany efekt.

Agnieszka Cieślak

Źródła materiałów graficznych wykorzystanych w prezentacji:

- 4: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Howard_Shore,_Canadian_Film_Centre,_2013_-2.jpg

Tagi: muzyka filmowa, kompozytor, scenariusz lekcji